

เรือนในหมู่บ้านยางหลวง

ข่าวคราวน้ำท่วมปีนี้หนักหนา
 ลาหฺลือเหลือเกิน ความเสียหาย
 เหลือคณานับทั้งบ้านเรือน ไร่และ
 ทรัพย์สิน ลำพังแค่ชีวิตอันเป็นปกติ
 ธรรมดาทีล้าบากยากเย็นแสนเข็ญ
 อยู่แล้ว นี่ต้องมาประสบกับระตากรม
 เช่นนี้อีก ยิงดีทีผู้คนในสังคมเรา
 ไม่ดูดาบปล้อยให้ผู้ประสบกับความ
 ทุกข์ยากลำบากอยู่เพียงลำพัง จิตใจ
 เอื้ออากรต่อกันยามยากยิ่งเป็น
 ฐานหลักที่คอยค้ำจุนสังคมไทยให้
 บັນคงอยู่รอดร่วมกันมาได้อย่าง
 ยาวนาน

เจือมือตักลงหลวง มีเรือนอยู่ด้านหลัง

ภูมิปัญญาพื้นบ้าน

● ข้าราชการ ทองดีเลิศ

karn_chatchawan@hotmail.com

บ้านยางหลวง...

ชุมชนสืบสานวัฒนธรรม

บ้านยางหลวง ตำบลท่าผา อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ เป็น
 ชุมชนหนึ่งที่ประสบชะตากรรมในครั้งนี้ นับเป็นภัยครั้งรุนแรงที่สุดนับแต่ก่อตั้ง
 สร้างชุมชนร่วมกันมา บ้านเรือนถูกกระแสน้ำพัดพังเสียหายไป 7 หลัง อีกกว่า
 20 หลังถูกทะเลโคลนไหลเข้าทับถม ส่วนที่เหลือก็เสียหายกันครบครวละเล็ก
 ละน้อย

บ้านยางหลวงตั้งอยู่ที่ราบลุ่มริมแม่น้ำแม่แจ่ม มีลำน้ำแม่แรกที่ไหลลงมา
 จากตอยอินทนนท์ไหลมาบรรจบกับแม่น้ำแม่แจ่มที่บ้านยางหลวง ตรงใกล้ ๆ กับ
 เรือนชมรมหมอเมืองแม่แจ่ม

หลายท่านอาจเคยได้เข้าร่วมกิจกรรมสืบสานวัฒนธรรมในช่วงประเพณีสำคัญ ๆ ที่บ้านยางหลวงมาแล้ว สำหรับผมบ้านยางหลวงเป็นชุมชนวัฒนธรรมที่มีหลายสิ่งหลายอย่างน่าศึกษาเรียนรู้ ทุกครั้งเมื่อได้ไปเยี่ยมเยือนผมได้เรียนรู้เรื่องราวอันมีคุณค่าเสมอ

ตลอดช่วงเวลาที่ผ่านมานั้นบ้านยางหลวงถือเป็นห้องเรียนแห่งวิถีชีวิตชุมชนล้านนาที่มีชีวิตชีวา ให้

ริ้วบ้านเป็นคางถั่วฝักยาว ถักใบมะพร้าวเป็นตุ่งสด

กับผู้คนในล้านนาและอาคันตุกะจากแดนไกล โดยมีพ่ออู๋ยแม่อู๋ยคอยทำหน้าที่เป็นครูอย่างไม่รู้เหน็ดเหนื่อย

บ้านยางหลวงไปไม่ยาก มีถนนลาดยางคดเคี้ยวเลี้ยวลด พับศอกหลายตลบ ลาดลงจากดอยอินทนนท์ พอมาบรรจบกับถนนสายจากอำเภอฮอดเข้ามาแม่แจ่ม เลี้ยวซ้ายหักศอก เดินทางไปอีกนิดเดียวเลี้ยวขวา หรือจะเข้ามาทางอำเภอฮอด ก่อนที่จะบรรจบกับถนนสายที่ลงมาจากดอยอินทนนท์ก็เลี้ยวซ้าย ทางเข้าบ้านยางหลวงลาดลงต่ำผ่านผืนนา หากเข้ามาหน้าปลูกดำนาเสร็จ สีเขียวขจีของต้นข้าวเต็มสองข้างทาง หากเข้ามายามที่ข้าวออกรวงใกล้เก็บเกี่ยว ผืนนากลายเป็นสีเหลืองอร่ามเต็มท้องทุ่ง

พอพ้นทุ่งนามองเห็นบ้านเรือนตั้งเรียงรายอยู่สองข้างทางเข้าหมู่บ้าน บ้านเรือนที่บ้านยางหลวงมีเอกลักษณ์เฉพาะตามแบบเรือนแม่แจ่ม ตรงยอดจั่วของตัวเรือนมีไม้ทับจากยอดจั่วลงมาทั้งสองด้านยาวด้านละศอก แบบง่าย ๆ เจาะรูกลม ๆ ฉลุลวดลายหลายแบบ ต่างจากกาแลไขว้กันที่เห็นเหมือนในท้องถื่นอื่น ๆ ของล้านนา

ก็ทอผ้าขึ้นคืนจก อยู่ใต้ถุนบ้าน

ใต้ถุนโล่งมองเห็นเสาต้นกลมเรียงเป็นแถว แม้แดดจะร้อนเพียงใดใต้ถุนเรือนยังคงเย็นสบายที่สุด มีหลังคาและตัวเรือนคอยบังความร้อนจากด้านบน ลานดินใต้ถุนเรือนจึงมีกิจกรรมของเจ้าบ้านหลายอย่าง ทอผ้า จักสาน ผูกเปลเลี้ยงลูกเลี้ยงหลาน นอนพักผ่อน พบปะพูดคุยกันอย่างสนุกสนานตามประสาพี่น้องญาติมิตรบ้านใกล้เรือนเคียง

เครื่องไม้เครื่องมือทำนาทำไร่

วางไว้ใต้ถุนเรือน เก็บเกี่ยวกระเทียม หอมแดง ข้าวโพดเอามาแขวนเก็บไว้ใต้ถุนบ้านเช่นกัน นานาประโยชน์จริง ๆ

ใกล้กับตัวเรือนเป็นหลอมข้าวหรือยุ้งข้าว ทุกครัวเรือนต้องมีไว้เก็บข้าวหลังจากเก็บเกี่ยวแล้ว เสาเรือนนั้นจะตั้งตรงแต่เสาหลอมข้าวจะสอบเข้าหากันเล็กน้อย หลังเล็กมีเสา 6 ต้น หลังใหญ่ก็ 8 ต้น เท่าที่ทราบไม่มีหลังใหญ่กว่านี้เพราะมีที่นากันคนละไม่มาก ไม้แฉกกับไม้ตั้งยืนยาวเลยเสาราวสองศอก ชั้นบนกันห้องรอบเสาทุกต้นเป็นห้องใส่ข้าวเปลือก มีระเบียงสามารถเดินได้โดยรอบใต้ถุนหลอมข้าวปล่อยโล่งใช้เป็นที่พักเก็บเครื่องมือทำไร่ทำนา และผลผลิตที่เก็บเกี่ยวแล้ว

ตรงเสาหลอมข้าวผมสังเกตเห็นมีแผ่นสังกะสีกว้างสักคืบหนึ่งติดล้อมรอบเสา เอาไว้กันไม่ให้หนูไต่เสาเข้าไปกินข้าวเปลือกบนหลอมข้าว แผ่นสังกะสีมันลื่นหนูไต่ข้ามไปไม่ได้

แปลกอยู่อย่างหลอมข้าวนี้ไม่มีบันไดขึ้นถาวร ผมเห็นบ้างก็บันไดไม้ไผ่มัดห้อยไว้ บ้างก็บันไดไม้จริงวางอิง

เสาบ้าง เวลาจะเอาข้าวออกมาสีมาตำค่อยไปเอาบันไดมาพาดขึ้นไป เหตุที่ต้องทำเช่นนี้เพื่อเป็นการป้องกันหนูขึ้นไปกินข้าวบนหลอมนั่นเอง

ห้องครัวไว้สำหรับหุงหาอาหารแยกออกจากตัวบ้าน ด้วยการที่ใช้พื้นที่หุงต้มควันไฟโขมงกลิ่นอาหารทั้งปั้ง ๆ ทั้งย่าง ๆ ทอดผัดแกงตลอดจนความปลอดภัยจากไฟฟืน การแยกห้องครัวไปออกจากตัวบ้านนั้นปลอดภัยที่สุด นอกจากนั้นบนเตาไฟยังเป็นที่พักเก็บเมล็ดพันธุ์

▲ เครื่องขุมปลิง (บอระเพ็ด) หอมแดง ผักหนอก ปลุกไว้ได้กิน
 ◀ ดอกคำปู้จู้ ดอกตะล่อม ปลุกไว้รมรั้ว

ให้แห่งสนิท ไม่มีแมลงรบกวน จำพวกเครื่องสานไม้ไผ่ สานเสร็จก็เอาไปรมไฟกันมอดบนหิ้งที่อยู่เหนือเตาได้อีกด้วย ห้องส้วมห้องน้ำสร้างไว้ด้านหลังห่างออกไป เป็นการเอาความชื้น ความสกปรกห่างออกไปจากตัวบ้าน

ด้านข้างหรือด้านหลังตัวเรือนมีเล้าหมูเล้าไก่ พันธุ์พื้นบ้านเลี้ยงไว้ใช้ในงานประเพณีพิธีกรรมต่าง ๆ

ในบริเวณรอบ ๆ ตัวเรือน ปลุกไม้ผลไว้หลากหลาย ชนิดมีทั้งขนุน มะม่วง ส้มโอ ลำไย มะยม มะขาม หมามะพร้าว ฯลฯ พืชผักพื้นบ้านปลูกผสมผสานกันไปอย่างไม่ได้ระเบียบ ตามความสะดวกในการเก็บนำไปทำอาหารพื้นเมือง ชะอม ผักไผ่ ตะไคร้ พักแพง แดงเต้า เลื่อยขึ้นรั้วบ้านบ้าง ต้นไม้บ้างตามอัธยาศัย

ที่ขาดไม่ได้เห็นจะเป็นต้นดอกไม้พื้นเมือง สบงนา (กระดังงา) คำปู้จู้ (ดาวเรือง) ตะล่อม (บานไม่รู้โรย) หงอนไก่ เกิดทวา (พุท) ปลุกไว้เก็บเมื่อไปวัดในวันพระ วันสำคัญทางศาสนา ใช้ในพิธีกรรมทุกพิธีกรรม

รั้วบ้านไม้ไผ่บ้าง ไม้จริงบ้าง มีเฉพาะด้านที่ติดกับถนนหนทาง ตรอกซอกซอยเท่านั้น กันไม่ให้วัวควายที่ไล่ต้อนออกไปตอนเช้า ไล่เข้าคอกในตอนเย็นจะบุกเข้าไปกินพืชผักเสียหาย พอเดินเข้ารั้วมาแล้วผมสามารถเดินทะลุไปเรือนหลังอื่น ๆ ที่อยู่ติดต่อกันได้อย่างง่ายดาย ไม่มีรั้วกัน มีทางเดินไปมาหาสู่กันอย่างสะดวกสบาย

สะท้อนถึงวิถีแห่งการพึ่งตนเอง วิถีแห่งการอยู่ร่วมกันแบบพี่แบบน้อง แลกเปลี่ยนพึ่งพาอาศัยกันได้เป็นอย่างดี เหมือนภาษิตคนล้านนาที่ว่า 'พริกอยู่เรือนเหนือเกลืออยู่เรือนใต้'

หลังจากที่ฝนตกหนักติดต่อกันหลายวัน ชาวบางหลวงที่มีชีวิตพึ่งตนเอง เรียบง่าย ธรรมชาติธรรมตา ต้อง

ตื่นตระหนกจากเสียงอื้ออึง ครื้นครื้นของสายน้ำแม่แรกที่ทะลักท่วมบ้านเรือน ในราวตอนตี 1 นาฬิกา ขณะที่กำลังหลับอย่างมีความสุขอยู่บนเรือน

“ตกใจตื่นขึ้นมา ได้ยินเสียงดังพอจะเดินลงบันไดน้ำขึ้นมาเกือบถึงชั้นบนแล้ว” แม่ป้อบอกกับพวกเรา

บางคนนอนอยู่ข้างล่าง พอน้ำ

เข้ามากรีบขึ้นไปอยู่บนเรือน ใครอพยพไปอยู่ที่วัดได้ก็ไปก่อน หลายคนติดอยู่บนเรือน รอให้น้ำลดลงแล้วจึงค่อยอพยพกันไปอยู่รวมกันที่วัดยางหลวง

หมูเห็ดเป็ดไก่ ไหลไปกับสายน้ำ อาหารการกิน อุปกรณ์ในห้องครัวไฟ เครื่องใช้ไม้สอยที่อยู่ใต้ถุนเรือน ใต้ถุนหลอมข้าวไหลไปไหนไม่รู้แล้ว พืชผัก ต้นดอกไม้ โคนน้ำโคลนที่มากับน้ำทับถมจมมิดจนมองไม่เห็น

ดินะที่ชาวบ้านยางหลวงนอนกันอยู่บนเรือนที่ยกพื้นสูงแบบล้านนา หากเป็นบ้านต่ำ ๆ ชั้นเดียวแบบบ้านจัดสรร ความเสียหายถึงชีวิตคงเกิดขึ้นอย่างมากกว่านี้หลายเท่า

หลังจากที่มีข่าวภัยน้ำท่วมนั้น ทั้งภาครัฐและเอกชน ตลอดจนผู้ใจบุญทั้งหลายได้ร่วมกันบริจาคข้าวสาร อาหารแห้ง เสื้อผ้า มาช่วยเหลือชาวบ้านพอสมควร เมื่อเวลาผ่านไป ข่าวคราวเริ่มเงียบหาย การช่วยเหลือจากหน่วยงานต่าง ๆ ก็มักจะลดน้อยลงไป ผมได้ปรึกษากับอาจารย์มาลา คำจันทร์ และภุชโยดม เห็นว่าการฟื้นฟูชุมชนหลังน้ำท่วมนั้นสำคัญเป็นอย่างยิ่ง จึงได้ร่วมกันเปิดบัญชีเพื่อระดมทุนทรัพย์นำไปฟื้นฟูชุมชนบ้านยางหลวงหลังภัยน้ำท่วมขึ้น

จึงขอเชิญชวนพี่น้องคนไทยทั่วประเทศผ่านคอลัมน์นี้ เพื่อช่วยให้ชุมชนวัฒนธรรมแห่งนี้ได้ทำหน้าที่สืบสานวัฒนธรรมล้านนาสืบต่อไป

ร่วมบริจาคได้ที่ 'โครงการฟื้นฟูชุมชนหลังน้ำท่วม' ธนาคารไทยพาณิชย์ สาขาซอยโรงพยาบาลเมคคอร์มิด (เชียงใหม่) ประเภทออมทรัพย์ เลขที่บัญชี 731-2-11900-0